
ASPECTE DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL VASLUIAN ÎN ANII 1944-1947

Melania IONESCU***Nicolae IONESCU******Cuvinte cheie:** *liceu, Vaslui, profesori, război, învățământ.***Keywords:** *high school, Vaslui, teachers, war, education.***Abstract**

The years of the second World War left a mark upon the teaching system, many teachers and professors dying on the field and others being forced to retire or to emigrate. Between 1944-1947 supplying boarding schools with food, footwear, soap and meat was difficult. Footwear was dispensed by tickets for all children above 14.

Soviet occupation through the settlement of the communist regime has fundamentally changed the Romanian schooling system, slowly transitioning from a French-inspired liberal system to a Stalinist, communist system.

Anii celui de-al Doilea Război Mondial au marcat învățământul vasluian, mulți învățători și profesori murind pe front, iar alții au fost forțați să se pensioneze sau să emigreze. În anii 1944-1947 aprovizionarea școlilor care aveau internate se făcea greu cu alimente, încălțăminte, săpun și carne. Încălțăminte se distribuia pe bază de bon, pentru copiii de la 14 ani. Ei aveau dreptul la două perechi de încălțăminte și câte o pereche de pingele la patru luni.

În timpul evacuărilor din primăvara anului 1944, multe materiale și mijloace didactice ale școlilor din județul Vaslui, au fost adăpostite în județul Arad. În această zonă se aflau 330 de învățători de pe meleagurile noastre cu familiile lor. Din cauza evacuărilor și bombardamentelor din vara anului 1944, baza materială a multor școli era avariata și cursurile începeau cu întârziere, în toamnă.

Evenimentele militare din primăvara anului 1944 au făcut ca anul școlar să se încheie în luna martie. Apropierea sovieticilor în 1944 provoacă panică și îngrijorare în rândurile locuitorilor și autorităților vasluiene. Exercițiile de apărare pasivă se executau din ianuarie 1944. Prefectura, poliția și primăria se pregăteau pentru evacuare, iar primele convoaie soseau din Basarabia cu bagaje. Câteva zile mai târziu, prin circulara Ministerului de Interne, numărul 4.002 din 10 ianuarie 1944, adresată prefecților, primarilor, Jandarmeriei și Poliției din Moldova cu privire la evacuare se precizau instrucțiunile privind realizarea „operațiunii 1.111 B sau M din 15 și 20

* profesor, Școala Gimnazială „Al. Nechita” Vaslui.

** profesor, Liceul Teoretic „M. Kogălniceanu” Vaslui.

ianuarie a.c.⁷⁹⁶. De asemenea, erau stabilite etapele evacuărilor, precum și categoriile de personal, de bunuri materiale, întreprinderi și instituții.

Personalul, dependent de Ministerul de Interne, trebuia evacuat mai întâi, în timp ce plecarea primarilor, în special din mediul rural, era facultativă. Odată cu evacuarea funcționarilor plecau și membrii familiei, luând cu ei strictul necesar de îmbrăcăminte și hrană. Ca urmare a ordinului cu numărul 196/6-III-1944 se evacua din județul Vaslui anumite categorii sociale: intelectualii, pensionarii, comercianții etc. în plasa Roșiorii de Vede - 1.500 de persoane și în plasa Balaci din județul Teleorman, 5.600 de persoane⁷⁹⁷. De o importanță deosebită era și evacuarea valorilor materiale, arhivele instituțiilor, instalațiile industriale, material tehnic, animale și mijloace de transport, cereale, materii prime, bunuri de larg consum etc. În noaptea de 21 spre 22 august 1944, primarul orașului Vaslui, profesorul Constantin Capră și ultimii reprezentanți ai primăriei, trec la evacuarea personalului din eșalonul II, întrucât trupele sovietice erau la 25 de km de oraș, în satul Parpanița-Negrești. De asemenea, bombardamentele aeriene provocaseră 100 de morți, 350 de răniți, 300 de vite și se distruseseră rețelele telefonice și telegrafice ale urbei⁷⁹⁸.

Unii învățători din zona Fălciu erau evacuați în mai multe județe din sudul țării, Mehedinți, Gorj, Romanai, Teleorman, Dâmbovița, Râmnicu-Sărat etc. Acestora, li se făceau rețineri din avansul de evacuare de către Administrația Financiară. În anii 1944-1945, șeful Inspectoratului Județean Fălciu, era A. Bucureșteanu⁷⁹⁹. De asemenea, școlile secundare din Huși erau evacuate la Aiud și Ocna Mureșului. În aprilie 1944, au fost evacuați la Gimnaziul de Fete din Aiud: preotul dr. Mihai Bejenariu, directorul liceului „Cuza Vodă” Huși, Eugen Niculescu și Gh. Lupu. Ceilalți profesori ai renumitului liceu hușean erau împrăștiați în diferite părți ale țării⁸⁰⁰.

Deși succintă, enumerarea de mai sus reflectă volumul imens de muncă și energie cerut pentru punerea în „mișcare” a unor cantități uriașe de bunuri, ceea ce a însemnat o vastă acțiune de triere, catalogare, împachetare, asigurarea mijloacelor de transport, de deplasare și reamplasare la noua destinație. În același timp, e necesar să menționăm și faptul că pe toată durata unei asemenea operațiuni a trebuit asigurată securitatea și ocrotirea tuturor bunurilor materiale evacuate din Moldova⁸⁰¹. Astfel,

⁷⁹⁶Despre această operațiune de mare amploare s-a scris puțin în literatura de specialitate. O lucrare monografică despre această acțiune este cartea lui Sergiu Balanovici, *Operațiunea 1111. Evacuarea din Moldova 1944*, Editura Axa, Botoșani, 2005.

⁷⁹⁷D.J.A.N. Vaslui – *Fond Primăria orașului Vaslui*, dos. nr. 2/1944, f.121. Printr-o circulară a Ministerului de Interne cu numărul 10359/aprilie 1944 se sublinia faptul că populația refugiată din Moldova, nu vine în aceste județe ca o „populație de milogi”. „După ce și-au părăsit avutul și au luat calea refugului, să nu li se mărească mâhnirea printr-o primire rece, lipsită de iubire, să nu se uite că oltenii și muntenii din 1917 s-au refugiat în Moldova tot din cauza războiului și că populația aceluia colț de țară a primit, a găzduit și a hrănit, cu o largă bunăvoință, populația refugiată. Refugiații de atunci și urmașii lor de astăzi au prilejul să dovedească recunoștință către aceia care i-au găzduit acum 27 de ani. Puținul pe care îl au să-l împartă în două pentru a fi suferința mai ușoară”, f.38.

⁷⁹⁸*Ibidem*, dos. 42/1945, f.350.

⁷⁹⁹DJAN Vaslui, *Fondul I.S.J Fălciu*, dos 1/1945, f.170.

⁸⁰⁰Apud, Costin Clit, *Liceul Teoretic “Cuza Vodă” din Huși, studiu monografic*, Editura Thalia, Vaslui, 2003, p. 77.

⁸⁰¹Nicolae Ionescu, *Moldova în anii 1944-1947*, Editura Kolos, Iași, 2005, p.24.

Liceul „Mihail Kogălniceanu” Vaslui și alte instituții locale au trecut prin una din cele mai grele perioade din istoria lor: plecarea în refugiu. O parte din arhiva LMK a fost dusă la Târgu-Jiu și la întoarcerea în toamna anului 1944 nu s-a mai găsit decât puține documente școlare, iar vesela internatului s-a pierdut.⁸⁰²

Moldova și, desigur, zona Vaslui a suferit foarte mult din cauza operațiunilor de război. Pe acest teritoriu s-au desfășurat, în perioada aprilie-august 1944, operațiunile frontului Iași-Chișinău care au provocat mari pagube locuitorilor. În orașul Vaslui, în urma bombardamentelor aeriene din vara anului 1944, mai bine de 50% din imobile au fost deteriorate sau distruse. Multe școli secundare au rămas fără local. Între acestea, erau: Liceul teoretic de fete și Liceul Industrial de fete, ambele cu o populație școlară destul de mare. De aceea, se propunea Ministerului Educației Naționale ca Liceul de fete să funcționeze la Cercul Militar „Mareșal Constantin Prezan” cu aprobarea Ministerului de război al cărui local era⁸⁰³.

Clădirea Liceului Mihail Kogălniceanu a fost grav avariata în august 1944, iar femeia de serviciu, Elisabeta Iacob, a murit în timpul bombardamentelor, fiind rămasă la Vaslui pentru paza instituției⁸⁰⁴. Se impuneau reparații urgente, atât în interior, cât și în exterior. Pentru reparații s-au obținut subvenții de 5.300.000 lei de la Prefectura Județului Vaslui și Direcția Refacerii Moldovei, reparații care s-au ridicat la suma de 8.200.000 lei, acoperindu-se diferența din fondul de construcție, fondul de rezervă și taxa de construcție pe anul 1945/1946. „Deoarece este o necesitate imperioasă deschiderea internatului se impune o subvenție de la Ministerul Educației Naționale de trei milioane lei”, se arăta într-o adresă a conducerii școlii către ministerul de resort⁸⁰⁵.

Așadar, anul școlar 1944-1945 în țară și pe aceste meleaguri moldave, s-a desfășurat în condiții grele din cauza faptului că școlile fuseseră devastate de război și mobilierul era aproape inexistent sau insuficient. De asemenea, reluarea activității se făcea cu un număr redus de cadre didactice, în majoritate femei, bărbații fiind trimiși pe front, cu manuale lipsă, inspectorate fără inspectori, la care se adăuga spectrul foametei ce era simțită pretutindeni. Profesorii sosiți din refugiu lucrau la susținerea examenelor extraordinare și anul școlar se încheia la 23 iunie 1945. Serbarea de sfârșit de an a avut loc la 29 iunie, de ziua Sfinților Apostoli, Petru și Pavel. Cadrelor didactice întoarse după evacuare în Moldova li se dădea o indemnizație de instalare dacă se stabileau în zonă⁸⁰⁶.

La conducerea Ministerului Educației Naționale a fost în anii 1944-1947 Ștefan Voitec, om politic social - democrat, trecut apoi la comuniști, care a adunat în jur pe inspectorii generali, Petre Drăgoescu și Ion Gherincea.

După 23 august 1944, înlăturarea administrației antonesciene a fost efectuată în județele Moldovei de timpuriu și a avut un caracter intens și profund, marcând începutul procesului de comunizare. Între timp, a sosit o parte din funcționarii care fuseseră evacuați și aceștia sunt treptat epurați iar în fruntea primăriilor sunt numiți

⁸⁰² D.J.A.N. Vaslui, *Fondul Liceului Mihail Kogălniceanu*, dos. 3/1945 f.234.

⁸⁰³ *Ibidem*,.

⁸⁰⁴ *Ibidem*, f.4.

⁸⁰⁵ *Ibidem*, f.91.

⁸⁰⁶ D.J.A.N Vaslui, *Fondul ISJ Fălciu*, dos.1/1945,f.484. De menționat este faptul că acest fond cuprinde informații sporadice din anii 1904-1953.

primari și ajutori de primari pe noile criterii politice. Astfel, Secția Negrești a Frontului Plugarilor prin adresa numărul 47/17 decembrie 1944, trimisă domnului pretor sesiza faptul că activitatea primarului Sofronie Costea era necorespunzătoare, „că este un element defetist care defavorizează populația prin zvonuri alarmiste, că nu a luat măsuri împotriva speculei, din cauza relațiilor sale liberale cu negustorimea din târg. Rugăm să dispuneți înlocuirea sa cu un alt element, sincer democratic, devotat cauzei celor care își câștigă existența prin muncă. În caz de nesatisfacere a acestui deziderat general, vom demasca public actele acestui primar.”⁸⁰⁷. Același proces de comunizare a învățământului se făcea simțit treptat și în școli.

Întoarcerea din refugiu a personalului didactic, a documentelor școlare, parțial distruse, făcea ca școlile să se deschidă într-un context politic tensionat ca urmare a acțiunii de lichidare treptată a oricărei opoziții democratice și a instaurării regimului de „democrație populară”. Ocupația sovietică, realizată, după cum se știe, cu acordul Marii Britanii și a Statelor Unite ale Americii, a favorizat puternic această derulare a evenimentelor, resimțită în toate domeniile de activitate.

În învățământ, structurile și conținutul nu s-au modificat imediat, dar presiunile au devenit tot mai puternice în ciuda eforturilor majorității cadrelor didactice de a menține tradiția valoroasă a școlii românești.

În conformitate cu hotărârile Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român din 16-21 octombrie 1945, începând cu anul școlar 1945-1946 apar primele transformări în învățământul românesc după modelul sovietic. Pe lângă licee au luat ființă *Gimnaziile unice*, formate din trei clase în care aveau prioritate copiii de muncitori și țărani pentru a fi educați în spirit materialist și ateu⁸⁰⁸.

Un tablou complet al învățământului din zona Vaslui, îl prezenta în februarie 1946, inspectorul general al Inspectoratului Regional Iași, profesorul Octav Tcaciuc, care controlase aproape toate școlile din oraș și nu numai. În procesul-verbal încheiat cu acest prilej se menționau următoarele unități școlare din Vaslui:

1. Gimnaziul teoretic de fete care funcționa în Clădirea Gimnaziului Comercial de băieți;
2. Liceul teoretic de fete al „Societății Ortodoxe”, liceu particular etatizat, cuprindea în clădire și Liceul Industrial de Fete;
3. Liceul Industrial de fete (croitorie, lenjerie, țesut);
4. Gimnaziul Comercial de băieți cuprindea în clădire și Gimnaziul de fete. Localul era bun;
5. Gimnaziul Industrial de Băieți cu ateliere de tâmplărie, lăcătușerie, director era profesorul Popa. Localul era construit special pentru școala industrială și a suferit de pe urma bombardamentului;
6. Gimnaziul de industrie casnică funcționa într-un local din apropierea Liceului Mihail Kogălniceanu și director era profesorul Tiron;
7. Liceul Teoretic „Mihail Kogălniceanu” avea și clase de gimnaziu, în care trei clase de anul I;

⁸⁰⁷Idem, *Fondul Prefectura Vaslui*, dosarul 41/1944, f.34.

⁸⁰⁸Mihai Ciobanu, *Pagini de istorie a Inspectoratului Școlar Vaslui*, Editura Thalia, Vaslui, 2003 p. 24.

8. Liceul teoretic de Fete⁸⁰⁹.

După al doilea război mondial, s-au răsturnat vechile valori ale societății românești. În spatele declarațiilor referitoare la nașterea unei lumi noi, democratice și la adăpostul armatei sovietice se pregăteau condițiile unei noi dictaturi, cea comunistă.

Inițiativele și tendințele din perioada interbelică erau anihilate de un univers concentraționar, impus de noul regim politic totalitar care se profila în anii 1944 - 1947. Spiritul „nou” nivelator al unei culturi importate după modelul din U.R.S.S., condamna la mediocritate cultura românească, aceasta ducând la distrugerea valorilor tradiționale.

Sub pretextul „democratizării” învățământului prin deschiderea „porților școlii secundare pentru copiii oamenilor muncii”, a apărut problema învățământului de masă, care a redus exigențele, a promovat valorile mediocre, a limitat afirmarea elitelor. Pentru a feri elevii de influența unor concepții neștiințifice și reacționare, Ministerul Educației Naționale, a dispus înlăturarea și distrugerea materialelor didactice (manuale, hărți politice, geografice și istorice) considerate ca „necorespunzătoare situației actuale”. Până la elaborarea altor manuale în vara anului 1947, cadrele didactice și elevii au fost siliți să-și desfășoare activitatea, numai pe baza unor manuale rămase în uz, condiția fiind „adaptarea” la noile cerințe. Această readaptare viza în primul rând impunerea concepțiilor materialist-dialectice și istorice care să justifice noul regim și susținerea „prieteniei” cu puternicul aliat de la Răsărit.

Anul școlar 1947-1948 „beneficia” de manuale unice tipărite special pentru Gimnaziul Unic. Cele mai multe modificări au suferit programele și manualele disciplinelor umaniste de istorie, economie politică și literatură. Încă din 1945, printr-un ordin al Ministerului Educației Naționale, profesorii sunt rugați ca elevii să „fie lămurii asupra necesității ca fiecare să răspundă pentru faptele sale. De aceea, judecarea criminalilor de război și a celor care au dus țara pe marginea prăpastiei, era o măsură de interes vital pentru țara noastră”⁸¹⁰. Se specifica, totodată, că singura organizație care avea acces în școli era aceea a Tineretului Progresist, subliniindu-se rolul profesorului care reprezintă „sufletul” în educația elevilor⁸¹¹.

Desigur, și învățământul tutovean, evolua în condițiile noilor schimbări care au cuprins întregul învățământ românesc. Ocupația militară germană din primăvara anului 1944 și retragerea determinată de înaintarea trupelor sovietice de la sfârșitul lunii august au provocat mari distrugerii instituțiilor școlare. Cu eforturi deosebite s-a redeschis activitatea didactică în octombrie 1944. Conținutul învățământului a suferit anumite modificări în lumina orientărilor impuse de procesul de comunizare a țării prin restructurarea planului de învățământ, a programelor școlare și a reorganizării întregii activități educative cu elevii.

⁸⁰⁹D.J.A.N. Vaslui, *Fondul L. M. K.*, dos. 219/1950, f.125.

⁸¹⁰*Ibidem*, dos. 1/1945, f.1.

⁸¹¹*Ibidem*

În licee, activa Societatea de Cruce Roșie din România-secția Tineret cu bune rezultate în apărarea sănătății și combaterea epidemiilor⁸¹². Cele 12 porunci morale ale filialei Vaslui de la Liceul Mihail Kogălniceanu, regăsite și la alte școli, erau:

- 1) Fii bun, drept și cinstit.
- 2) Nu întrebuința niciodată vorbe urâte. Nu minți niciodată.
- 3) Fii cuviincios și îndatoritor: „respectă pe cei bătrâni, stimează-ți camarazii”.
- 4) Fii săritor față de oricine: ajută pe cei săraci și pe cei slabi.
- 5) Gândește-te că munca să folosească tuturor.
- 6) Nu-ți însuși lucrul altuia. Respectă avutul Țării.
- 7) Fii bun și milos cu animalele.
- 8) Iubește și îngrijește florile și pomii.
- 9) Înfrumusețează-ți locuința de acasă și școala ta.
- 10) Fii mândru de credința și de neamul tău.
- 11) Nu uita pe cei care au murit pentru Țară. Împodobește-le mormintele.
- 12) Fii copil vrednic al Patriei⁸¹³.

În primii ani după război, anul școlar era împărțit în trimestre, iar elevii erau notați cu note între 1 și 10, media 5 era limita de promovare, iar la bacalaureat nota minimă 6, ca în zilele noastre.

Printr-o circulară a Ministerului Educației Naționale, fiecare școală trebuia să aibă „drapelul național, pe care-l arborează în chip solemn atunci când e cazul, iar în fiecare clasă să se afle chipul Maiestății Sale Regelui, semn al dragostei cu care toți îl înconjurăm pe suveran”. Elevii purtau încă la butonieră „tricolorul național” și chipul regelui Mihai⁸¹⁴.

Treptat, însă, instituțiile administrației de stat, inclusiv școlile, au cunoscut mutații spre stânga, mai de timpuriu în Moldova, fapt ce va determina ca o parte a corpului electoral, mai mare comparativ cu alte regiuni, să voteze listele opoziției în alegerile din noiembrie 1946.

Anul 1946 a fost extrem de secetos și recoltele strânse de pe câmp, mai ales în Moldova, erau foarte slabe. La această situație grea, se adaugă și obligațiile mari impuse de U.R.S.S sub forma produselor de tot felul, așa încât, treptat, au fost golite până și silozurile sau depozitele strategice. Deoarece Moldova fusese teatru de război, aici distrugerile erau mari și foametea a lovit mai mult. Mulți oameni plecau în pribegie pentru alimente. De altfel, în 1946, foametea a bântuit și în școli, iar internatele funcționau numai pe bază de alimente în natură aduse de elevi⁸¹⁵. Chiar și ajutoarele venite din străinătate distribuite copiilor au fost motiv de discordie între Crucea Roșie Română, care nu era în acea vreme controlată de comuniști și C.A.R.S., obedient puterii comuniste. Profesorii erau afectați de discrepanța dintre salarii și prețuri, echivalentul retribuției pe o zi ajungând pentru a cumpăra doar o jumătate de

⁸¹²*Ibidem*, De altfel, școlile din județul Vaslui erau contaminate de tifos exantematic în ianuarie 1946. Se cerea printr-o adresă a președintelui interșcolar, prof. Octav Mărculescu, amânarea cursurilor în oraș. (cf.dos. 3/1945, f.7)

⁸¹³*Ibidem*, dos.13/1945, f.94.

⁸¹⁴*Ibidem*, f.154.

⁸¹⁵*Ibidem*, f. 223.

kilogram de mălai sau fasole, în timp ce economatele continuau să fie slab aprovizionate. În anii 1946-1947 au apărut cartele pentru pâine, în diverse culori, ce desemnau cantitățile zilnice diferențiate, rațiile de alimente și îmbrăcăminte care erau mult sub necesități⁸¹⁶.

După război creștea ponderea învățământului preșcolar în mediul urban prin atragerea unui număr mai mare de copii în unități special organizate. Influența acestei forme de învățământ a crescut odată cu primii ani ai școlarității. Astfel, în 1948, la Bârlad funcționau șapte grădinițe, cu un efectiv de 391 de copii și 12 educatoare. Deși numărul copiilor înscriși în grădiniță crescuse de 4,5 ori, o mare parte dintre ei nu puteau frecventa din cauza greutăților materiale⁸¹⁷.

Învățământul primar era reprezentat în Bârlad de șase școli primare de fete și șase de băieți. Parcurgând statisticile școlare din acea vreme se observă, că în decursul unui deceniu s-a înregistrat o diminuare a numărului elevilor de vârstă școlară mică, urmare a războiului, refugiei și foametei. Dacă în anul școlar 1938-1939 frecventau 1300 de elevi, peste un deceniu se înregistra mai puțin de jumătate de copii, ceea ce a determinat o scădere a personalului didactic cu 35%⁸¹⁸.

Prelungirea școlarității la șapte ani, deși s-a preconizat încă din perioada interbelică, aplicarea în fapt, s-a realizat sporadic. La Bârlad, activau șapte școli elementare de 7 ani cu 1400 elevi în anul școlar 1947-1948. Numărul absolvenților a crescut de două ori față de situația dinaintea războiului. Creșterea învățământului primar la sfârșitul acestei perioade a dus la dublarea numărului de profesori⁸¹⁹.

Învățământul complementar în orașul Bârlad își continua activitatea prin intermediul unor școli profesionale, înființate în mare parte în primele decenii ale secolului trecut. Dintre ele menționăm Școala de Gospodărire Urbană care după revenirea din refugiu și-a început cursurile în toamna anului 1944, dar fără internat. Inițial, Ministerul Educației Naționale dispusese evacuarea personalului și arhivei în localul Școlii profesionale de fete din orașul Dumbrăveni, județul Târnava Mică, la 28 martie 1944. Deoarece localul era ocupat de o tabără de elevi refugiați, cazarea s-a făcut mai târziu în condiții impropriet, în satul Moghilog din același județ⁸²⁰. Din cele șase clase de curs, patru erau patronate de această școală, celelalte două aparțineau de gimnaziul unic. Sălile de clasă erau și ateliere de instruire practică, din lipsa unor spații adecvate. Din 1943, unitatea de învățământ a fost transformată în Școala de Gospodărire gradul II. Acest lucru nu a împiedicat o creștere a numărului elevilor cu 50% în anul 1948. Din cei 193 de elevi care frecventau școala, 75 erau bursieri.⁸²¹

⁸¹⁶A se vedea pe larg Nicolae Ionescu, *Foamea din Moldova din anii 1945-1946* în Acta Moldaviae Meridionalis-Anuarul Muzeului Județean "Ștefan cel Mare"-Vaslui, XXV-XXVII, vol.I, 2004-2006, pp. 559-568.

⁸¹⁷Oltea Rășcanu-Gramaticu (coord.), *Istoria Bârladului*, ediția a-II-a, vol. II, Editura Sfera, Bârlad, 2002, p. 90.

⁸¹⁸*Ibidem*.

⁸¹⁹Gh. Clapa, *Învățământul din Bârlad în perioada 1918-1944, în Bârladul odinioară și astăzi*, I, 1980, p.120.

⁸²⁰DJAN Vaslui, Fond Școala de gospodărire urbană, gr.I, Bârlad, dos.I/1944, f. 5.

⁸²¹*Ibidem*, dos. 83/1946, f.170.

Școala era pe strada Victoriei nr. 45 (astăzi, str. 1 Decembrie) și apoi în clădirea comunității evreiești din strada Republicii nr.166⁸²².

Școala Industrială de Ucenici continua activitatea în localul Școlii primare nr. 5. Cursurile de calificare a ucenicilor erau utile și patronii erau obligați să respecte programul instructiv-educativ. Școala s-a desființat în 1951, lăsând locul unor noi tipuri de școli profesionale în concordanță cu noua dezvoltare social-economică a țării⁸²³.

O altă unitate de profil complementar era Școala Profesională de fete "Nicolae Roșca Codreanu", care și-a reluat activitatea la 18 octombrie 1944, printr-o hotărâre a autorităților locale. Școala fusese evacuată în primăvara anului 1944 în comuna Alma, județul Târnava Mică, de unde revenise în luna septembrie.⁸²⁴ Personalul didactic își desfășura în condiții bune procesul instructiv-educativ, scoțând în fiecare an cadre bine pregătite, necesare micii industrii locale. Școala a funcționat temporar și ca liceu de fete.

Referitor la învățământul secundar se preconiza organizarea unui examen de calificare și lichidare pentru elevii a căror situație era neclară din cauza războiului. La acest examen puteau lua parte și elevii cu învățământul întrerupt sau pregătiți particular. Se constată o anumită ușurință în trecerea examenelor, fiind favorizați în special minoritarii evrei. Era o încărcare a programului profesorilor care trebuiau să urmărească efectele tifosului exantematic care bântuia în zonă și acțiunile de muncă obștească, de voluntariat sau cele legate de aniversarea „Marii Revoluții Socialiste din Octombrie 1917”.

În Bârlad, învățământul liceal era reprezentat de șase unități: două licee teoretice, unul comercial, două industriale și un liceu pedagogic. Desigur, Liceul „Gh. Roșca Codreanu” a continuat tradiția marilor performanțe în procesul instructiv-educativ. În anii războiului, director al acestei instituții a fost profesorul Gh. Gâlcă (1940-1946) care va deveni pentru puțin timp și prefectul județului Tutova. Refacerea localului școlii a necesitat investiții mari din partea statului și autorităților locale. Planul de învățământ, programa școlară și disciplinele de studiu au suferit unele modificări în vederea accentuării laturii materialist-științifice după modelul sovietic. În decurs de trei ani structura liceului a evoluat de la 8 clase la 12 clase. Pentru a veni în sprijinul elevilor cu mijloace materiale modeste s-au înființat gimnazii unice de trei ani, intrarea făcându-se fără examen, după absolvirea ciclului primar.

În anul școlar 1945-1946 s-au înființat gimnazii pe lângă licee, măsură aplicată și Liceului „Gh. Roșca Codreanu”. Pentru merite deosebite înregistrate de-a lungul timpului, Ministerul a ridicat Liceul la rang de Colegiu Național în anul 1946, cu prilejul aniversării Centenarului acestei instituții. Faptul era important, deoarece doar trei licee din țară mai purtau acesastă titlatură. Se știe, însă, că după reforma învățământului din 1948, în timpul regimului comunist, titlatura de „Colegiu” s-a desființat în întreaga țară.

⁸²²Oltea Rășcanu-Gramaticu, *op.cit*, p.91.

⁸²³Cf. Gh. Clapa, *op.cit*, p.195.

⁸²⁴DJAN.Vaslui, Fond Școala secundară de profesională de fete, Bârlad, dos..11/1944, ff. 24-25.

Deschiderea festivităților cu prilejul împlinirii a o sută de ani de la înființarea instituției s-au deschis pe 3 noiembrie 1946 în Aula liceului unde, pe lângă elevi și profesori, au venit reprezentanți ai autorităților locale și oameni de cultură. Ca invitați speciali au participat. P.S. Grigorie Leu, episcopul Hușilor, vicarul Ambrozie Filiuță din cadrul aceleiași episcopii, prof. univ. dr. Petre Constantinescu-Iași, fost profesor al liceului (acum era ministrul Informațiilor și reprezentantul guvernului dr. Petru Groza la sărbătorire). Mai participau inspectorii generali Petre Drăgoescu și Ion Gherincea, reprezentanții ministrului Educației Naționale, Ștefan Voitec⁸²⁵. Cu prilejul Centenarului, publicistul George Ivașcu (promoția 1929, era atunci Directorul Relațiilor Culturale cu Străinătatea-*n.n.*) trimitea o emoționantă scrisoare în care își exprima mulțumirile pentru rodnică activitate a renumitei școli: ”Ca fost elev particip, în acest fel, cu toată însuflețirea la centenarul liceului nostru, urând viață lungă acestei instituții, care de azi înainte va fi cu atât mai mult în slujba cultivării poporului”⁸²⁶. În cadrul festivităților a luat cuvântul și elevul de atunci, Traian Nicola, din clasa a-VII-a, în calitate de președinte al societății literar-științifice „Stroe Belloescu” a liceului, care a făcut un istoric al școlii și a „evocat nume strălucite codreniste”. Peste 25 de ani, renumitul profesor de chimie, va realiza cea mai documentată monografie a Colegiului Codreanu, o capodoperă a genului, ajunsă la a doua ediție, în 1996. Cu prilejul Centenarului s-a strâns un fond de 18 milioane lei din donațiile foștilor absolvenți ai liceului și a altor personalități participante. Menționăm câțiva dintre cei care au sprijinit prin donații modernizarea colegiului: Ștefan Voitec a donat 2 milioane lei, Petre Constantinescu-Iași, 2,5 milioane lei, generalul Vasiliu Rășcanu - ministrul de război, 3 milioane lei, Gh. Vântu - subsecretar de stat la interne -9 milioane lei etc.⁸²⁷. Se preconiza reluarea lucrărilor necesare construirii unui internat pentru elevii cu posibilități reduse. În decursul anilor 1945-1946 au absolvit 133 de elevi, mulți dintre ei, devenind nume de prestigiu în cultura și știința românească. Desigur, cu prilejul centenarului toate școlile bârlădene au adus salutul lor la sărbătorirea Colegiului „Codreanu”, care era cel mai vechi și respectat lăcaș de cultură al Bârladului.

Începând cu 1 septembrie 1947 în afara celor 10 clase pe care avea liceul, s-au înființat 12 clase ale Gimnaziului Unic, ca un preludiu al reformei învățământului care a avut loc peste un an cu urmări nefaste asupra școlii românești.

Liceul de fete „Iorgu Radu” a secondat în mod fericit activitatea Colegiului „Codreanu” ca important focar de cultură în această parte a țării. Nici clădirea acestei școli nu fost scutită de urmările războiului. Insistențele energice ale conducerii liceului pe lângă autoritățile locale, au dus la începerea reparațiilor pentru desfășurarea corespunzătoare a cursurilor. În anul 1945, s-a înființat la acest liceu un gimnaziu unic care funcționa în clădirea fostei școli primare. Internatul s-a redeschis peste un an cu o cantină pentru 200 de elevi. Pe parcursul celor trei ani de studiu, au absolvit 174 de elevi, dintre care 153 la cursuri de zi și 31 la învățământul particular. În anul 1948 școala funcționa cu șapte clase elementare⁸²⁸.

⁸²⁵Traian Nicola, *Colegiul Național "Gh. Roșca Codreanu*, ediția a-II-a, Bârlad, 1996, p. 165.

⁸²⁶*Ibidem*, p. 166.

⁸²⁷*Ibidem*, p. 167.

⁸²⁸Gh. Clapa, *op.cit.*, p.212.

Liceul Comercial de băieți din Bârlad a luat ființă ca urmare a necesităților economice din zonă și a ajuns să aibă opt clase, din care la clasele aV-a și a-VI-a erau și clase paralele. Unele greutăți ivite în procesul instructiv-educativ erau din cauza lipsei manualelor și a fluctuației profesorilor suplinitori etc. Existau 12 catedre: două de științe comerciale, două de mărfuri, câte una de științe juridice, de economie, de limba franceză, de limba germană, de matematică comercială, alta de geografie-istorie și o catedră de alte specialități.⁸²⁹ În anul 1947 se transformă în Școală tehnică de administrație economică.

Liceul industrial de băieți avea în primii ani după război 223 elevi, dintre care 50 erau interni. Condițiile erau adecvate desfășurării unui învățământ teoretic și pentru activitățile practice din atelierele de lăcătușărie, fierărie, tâmplărie, rotărie, sculptură etc. Lucrările erau executate cu precizie și simț artistic, mai ales în atelierul de sculptură. Mulți absolvenți ai acestui liceu au devenit meseriași pricepuți care s-au remarcat la locurile de muncă⁸³⁰.

Liceul Industrial de fete din Bârlad funcționa cu 275 de eleve, la care se adăugă cele 23 de eleve ale școlii textile și 50 de fete ale școlii de ucenici, în total fiind 348 elevi. Fetele învățau deprinderi de muncă practică pentru a se adapta cerințelor micii producții meșteșugărești locale⁸³¹.

Dintre școlile bârlădene care a avut cel mai mult de suferit de pe urma războiului a fost Școala Normală de băieți. Distrugerea totală a localului de către trupele germane în retragere, a dus la perturbarea temporară a cursurilor acestei școli. Situația era îngreunată și de faptul că numeroși profesori erau concentrați. După mari eforturi cursurile au fost reluate, după amiază, în localul Colegiului „Codreanu” și apoi în clădirea școlii primare nr.1. Internatul școlii a funcționat cu o parte din elevi la căminul „Dr. Filibiu”, aflat sub patronajul „Societății Femeilor Ortodoxe”, iar o altă parte, în fosta locuință a directorului, din clădirea veche, și în infirmerie. Numărul elevilor școlii a variat între 280 și 320 de elevi, dintre care 197 erau bursieri. Școala Normală avea șapte clase bugetare și una extrabugetară, iar corpul didactic era format din 24 de cadre didactice.⁸³² Pasiunea și spiritul patriotic al profesorilor nu excludea exigența acestora. Probele de aptitudini erau dublate de serioase examene scrise la disciplinele fundamentale. Aceeași seriozitate se păstra și la susținerea examenului de diplomă. În anul 1945, în urma noilor dispoziții ale Ministerului Educației Naționale, se suspenda examenul de admitere în clasa I a Școlii Normale, aceasta devenind clasa I a Gimnaziului unic. Pe parcursul celor 4 ani de învățământ, au absolvit 189 de învățători care au fost repartizați în județul Tutova și în alte județe limitrofe. În anul 1948 și-a schimbat titulatura în Școală Pedagogică⁸³³.

După 1948, învățământul de masă crește prin înființarea de noi școli și *case de citit* pentru eradicarea analfabetismului, care devine o problemă importantă a învățământului postbelic. Dosarele de la arhive cuprind diferite situații cu privire la activitatea de alfabetizare în școlile primare ale județului, problemă urmărită personal

⁸²⁹ *Ibidem*

⁸³⁰ D.J.A.N. Vaslui, Fond Liceul industrial de băieți, Bârlad dosar, 1/1946-1947, f.110.

⁸³¹ *Ibidem*, Fond Liceul Industrial de Fete Bârlad, dos. 13/1944, f. 612.

⁸³² M. Măță și colab., *Monografia Liceului Pedagogic*, Iași, 1970, p.124 și urm.

⁸³³ *Ibidem*

la nivel național, de însuși ministrul învățământului, Ștefan Voitec, care cerea cadrelor didactice „ca un învățător să alfabetizeze cel puțin cinci neștiutori de carte”⁸³⁴. Astfel, începând cu anul școlar 1945-1946, la Cercul cultural din comuna Puiești, județul Tutova, erau arundate școlile din comunele Puiești și Iana. La Cercul de la Puiești cadrele didactice discutau probleme importante ale școlii, dintre care menționăm: “Reforma învățământului popular”, “Conducerea de sine a clasei”, “Ce se înțelege prin democratizarea învățământului”, “Pedagogia comunităților de muncă”, “Culturalizarea și mijloacele de culturalizare al poporului”.

Pentru “culturalizarea și educația” sătenilor în spiritul ordinului M.E.N nr. 10.702/1946, cele 13 școli din cerc se împăteau în trei grupe astfel:

- a) școlile din satele Ruși, Gâlțești, Iezer și Puiești-târg, grupa I;
- b) școlile din satele Puiești sat, Strâmba, Rotari și Bărtăluși-Mocani-grupa a II-a;
- c) școlile din satele Iana, Hălărești (Satul Nou-Siliștea) și Polițeni, grupa a III-a.

Fiecare grupă “avea același program de activitate” și se desfășura lunar, în fiecare școală. Președintele cercului era învățătorul de la Iezer, Nicolae Andronache.

Începând cu anii 1947-1948, cercul cultural devine “cerc de studii”. Procesele verbale conțineau numai membrii cercului, iar paginile rezervate discuțiilor, pentru activitățile metodice și conferințe, sunt goale! Era liniștea dinaintea furtunii. Nu mai voia să vorbească nimeni. Ca să-și justifice prezența, cadrele didactice se semnav doar cu creionul chimic sau cu *plumbul* elevilor ...

Consemnările din documentele școlare de la diferite unități de învățământ, în primii ani după 23 august 1944, sunt interesante. Astfel, cataloagele din plasa Codăești, județul Vaslui, la învățământul primar, erau ceva mai mari decât un dosar obișnuit. Cuprindeau instrucțiuni cu privire la completarea lor, asemănătoare cu cele de azi. Prezența elevilor era făcută de învățător zilnic, la începutul primei ore de curs. Absențele de dimineată (*a.m.*) erau consemnate cu o linie verticală (I), iar cele după-amiază (*p.m.*) cu o linie orizontală (-), iar cele motivate erau, desigur, încercuite. Pentru ca un elev să fie promovat trebuia să aibă cel puțin nota șase la purtare. La fiecare copil din învățământul primar se urmărea dezvoltarea personalității sub trei aspecte: Frecvența școlară, Aspectul psihologic și Aptitudinile educative⁸³⁵.

Desigur, școala vasluiană a cunoscut în primii ani postbelici, asemenea întregului învățământ românesc, consecințele tot mai grave ale contextului politic intern și extern, ale includerii țării noastre în zona controlată de sovietici. Acțiunile din acești ani nu trebuie să ne conducă la concluzia că procesul didactic a fost în întregime deturnat de la rosturile sale fundamentale. Prin efortul celor mai mulți dintre profesori s-a menținut, pe cât a fost posibil, un climat de muncă și seriozitate care a determinat obținerea unor rezultate meritorii, chiar valoroase, în pregătirea elevilor. Transformările postbelice realizate după modelul sovietic, sub lozincă “defascizării”

⁸³⁴DJAN Vaslui, *Fond ISJ Tutova*, dos. 17/1946, f. 234. De menționat este faptul că acest fond cuprinde informații din perioada 1899-1950. Informații inedite despre învățământul din zona Puiești ne-a furnizat și prof. C. Ghrerghescu, directorul școlii, căruia îi mulțumim.

⁸³⁵D.J.A.N Vaslui, Fond – *ISJ Vaslui, Școala Primară Codăești, Catalogul claselor V-VI, Anul școlar 1947-1948*, f.2. Fondul ISJ Vaslui cuprinde informații sporadice din anii 1915-1979.

au dus la *epurarea* unor profesori, la interzicerea a numeroase manuale, schimbări în planurile de învățământ și în conținutul programelor analitice. Este de apreciat efortul cadrelor didactice ca într-o perioadă confuză activitatea școlilor să nu sufere prea mult. Era nevoie de abnegație și mult curaj ca în condiții dificile, cursurile școlilor să se reia cât de cât normal. Mai ales că interveneau atâtea ingerințe de tot felul.

În aceste condiții complexe, se desprind eforturile directorului Octav Mărculescu și ale altor profesori ca între 27-30 noiembrie 1944 să se țină examenele de corigență și admitere la Liceul „M. Kogălniceanu”, iar la 1 decembrie să se poată intra la lecții, mai întâi într-o clădire a Liceului Ortodox de Fete, întrucât cea proprie fusese grav deteriorată (de bombardamente) și “abia la 4 martie 1947 se va putea intra în clădirea veche a școlii”.

Cea mai mare parte a elevilor liceelor vasluiene provenea din mediul rural (90%). Erau acordate 62 de burse la cantina Liceului M. Kogălniceanu⁸³⁶. În anul școlar următor, din cauza foametei luau masa la cantină 240 elevi, la care se adaugă 150 de copii care erau subvenționați de “Comitetul pentru Ajutorarea Regiunilor Afectate de Secetă” (C.A.R.S.).

În cele 11 săli aveau loc atât cursurile de zi, cât și meditațiile sau acțiunile Societății Elevilor, condusă de profesor Vasile I. Cataramă, ajutat de profesorul Stere Rădoi. Aceste activități aveau loc, mai mult sâmbăta. Școala funcționa cu 23 de profesori din care 13 titulari. Erau nume cunoscute din perioada anterioară, dar și nume noi, unii profesori fiind epurați⁸³⁷.

Exigența profesorilor s-a menținut și în acești ani, fapt confirmat de numărul mare de corigenți, chiar dacă cei mai mulți dintre ei au promovat examenele în toamnă. Imediat după redeschiderea cursurilor, erau aduse la cunoștința profesorilor “ordinele Ministerului în legătură cu educația elevilor, „defascizarea școlii și organizarea claselor” etc. De-abia fusese reluată activitatea Liceului, că a și început “opera de democratizare”, dirijată prin numeroase ordine și dispoziții primite de la organisme noi și puteri.

Profesorii diriginți au fost puși să raporteze în legătură cu măsurile luate în vederea defascizării școlii. S-au constituit *comitete (consilii) de clasă* ale elevilor, care trebuiau să conducă efectiv clasa, ocupându-se „de lipsurile colegilor, de absențele lor, de serbări, de excursii, de sporturi, de adunarea fondurilor pentru scopuri filantropice”. Consiliile claselor raportau că elevii au înțeles rostul „democratizării iar contribuția lor era de folos comunității școlare”. Se insista asupra necesității strângerii legăturilor cu „Tineretul Progresist”.

La ședințele *Consiliului Interșcolar din Vaslui* din anii 1944-1946 care reunea directorii școlilor secundare din localitate, având ca președinte pe profesorul de istorie

⁸³⁶ DJAN Vaslui, *Fond LMK*, dos.219/1945, f. 104.

⁸³⁷ *Ibidem*, Așa si-au pierdut, pentru mulți ani posturile (catedrele) prof. Vasile Cataramă (lb. română), inv. Constantin Didilescu, Gheorghe Popa (prof. de matematică), Iordache Boț (prof. de istorie), Th. Hodoroabă (prof. de lb. germană), Dumitru Cotoranu (prof. de pedagogie) și mulți alții (M. Ciobanu – coordonator, *Cronica Vasluiului*, Iași, 1999, p.121). Cercetările de la C.N.S.A.S. București, ne relevă faptul că profesorii Popa Gheorghe și Boț Iordache au fost condamnați la 6 ani, respectiv, 5 ani de închisoare. De asemenea, au fost închiși prof. Baboi Alexandru (istorie) și Cataramă Vasile (română), iar directorul Liceului M. Kogălniceanu, fost primar al Vasluiului, Th. Hodoroabă, a murit la canal”.

Octav Mărculescu, se făceau o serie de precizări privind activitatea educativă. Se impune o muncă de zi cu zi cu tineretul.

În România, inclusiv în Moldova, erau multe lucruri de rezolvat legate de așa numita „democratizare” a învățământului, de orientare spre valorile comuniste și renunțare la cele tradiționale, de conviețuire în bună armonie și prietenie a tineretului de toate confesiunile. „Profesorii trebuie să aibă o înțelegere deplină a acestora, ca să se atingă scopul dorit: buna conviețuire a tuturor în statul nostru”⁸³⁸. La aceste probleme se mai adăugau: rănilor războiului, tifosul exantematic care contaminase școlile și seceta ce afectase îndeosebi județele Iași, Fălciu și Vaslui. Ca urmare a acestei situații, s-au luat măsuri de scoatere a copiilor din aceste zone și cazarea lor în cămine sau la familii din regiunile din sud și vest ale țării, trimiterea de urgență a unor cantități de alimente în județele cele mai afectate, cât și acțiuni împotriva speculanților. Se încerca în școli “să nu mai rămână nici o urmă de rugină a trecutului și fiecare trebuie să fie pătruns de spiritul democratic al statului nostru de mâine”. Se pare, că s-a manifestat o anumită rezistență față de această „democratizare”, nerenunțându-se la anumite manifestări devenite tradiționale cum erau cele de 1 Decembrie, 24 Ianuarie, 10 Mai etc.

O atmosferă de suspiciune, tensiune și teroare se instaura odată cu sosirea trupelor sovietice „*eliberatoare*” și a consilierilor din cadrul *Comisiei Române Județene de Aplicare a Armistițiului*. Secretomania era la ordinea zilei. Însă, din 1944 sunt solicitate informații confidențiale despre cadrele didactice din orașul Vaslui, fapt dovedit de următoarea adresă trimisă școlilor din județ de Inspectoratul Școlar al Regiunii Iași cu numărul 24.917 din 1944 - aflat în refugiu încă la Pitești: „Avem onoarea a vă ruga să binevoiți a ne înainta în mod confidențial, recomandat expres, pe adresa mea personală sau pe cineva special, până în ziua de 15 noiembrie 1944, un tablou cu toți membrii corpului didactic de la fiecare școală care să cuprindă următoarele date:

1. Numele și Prenumele
2. Gradul care îl avea la 20 februarie 1938
3. Gradul actual
4. Specialitatea
5. Data la care a fost numit profesor suplinitor, profesor titular provizoriu, profesor titular definitiv
6. În ce partid a militat
7. Dacă în executarea serviciului are o atitudine abuzivă sau o ținută nedemnă, comițând acte ilegale sau a executat ordine superioare flagrant ilegale, fără a atrage atenția în scris.
8. Dacă s-au pus sub orice formă în slujirea unor interese străine de cele ale națiunii române.
9. Dacă au militat sub orice formă în vreo organizație politică sau paramilitară, legionară (fascistă sau hitleristă) sau a servit prin orice mijloace,

⁸³⁸ *Ibidem*.

scopurile unor organizații dictatoriale, arătându-se pentru fiecare, în mod precis, în ce constă învinuirea, indicându-se cazuri concrete și posibil de controlat.

10. Se va arăta în legătură cu activitatea prevăzută la punctul 9, dacă persoanele vinovate de faptele și atitudinile incriminate, au părăsit organizațiile politice indicate și s-au încadrat prin fapte concrete, bine stabilite, în lupta pentru cucerirea libertăților democratice și pentru înlăturarea fascismului din România, încă înainte de 23 August 1944, arătându-se pentru acestea date concrete și controlabile. Ne veți mai înainta, totodată, un tablou despre personalul administrativ și de serviciu de la școală...”.

Răspundeți personal, de urgență lucrării și păstrarea confidenței, Semnează, Inspector general șef, P. Todicescu⁸³⁹.

Funcționa în școli și o *Comisie Centrală de Informații* pentru *purificarea* Aparatului de Stat. Era o preocupare constantă de reînnoire a personalului didactic conform noilor cerințe. Mai târziu o altă circulară a Ministerului, arăta ca este o tendință anarhică, adeseori necugetată, sau un sabotaj voit al unor elemente camuflate în diferite funcții pentru a împiedica refacerea statului și progresul lui. Această adresă era semnată de prof. Aurel Potop, ministru-secretar de stat la Ministerul Educației, fost cadru didactic al Liceului „M. Kogălniceanu” Vaslui.

Din documentele cercetate, atâtea câte au mai rămas și nu au fost distruse, reies unele acțiuni antisovietice sau anticomuniste inițiate de cadrele didactice din Liceul „M. Kogălniceanu”, întrucât aici activa elita orașului. Istoria orală sau cercetările ulterioare pot aduce clarificări în acest sens. Cercetările recente de la C.N.S.A.S. București, ne relevă faptul că în primii ani postbelici activa *Grupul “FRĂȚIA DE CRUCE”- 46 Vaslui* care a desfășurat o activitate anticomunistă, în perioada 1944-1948 în diferite școli de elită din țară⁸⁴⁰.

⁸³⁹D.J.A.N. Vaslui - *Fondul Inspectoratului Școlar Județean Vaslui*, dos. 4/1946. f. 85. Între profesorii LMK regăsim o serie de nume cunoscute, dar și nume noi: Religia-prof. C. Merișescu, (titular), I. Rotaru (suplinitor); Limba română-Stere Rădoi și V. Cataramă (suplinitori); Lb. latină-Teodor Bogos; Lb. franceză-D. Rășcanu; Lb. germană-Th. Hodoroabă; Lb. italiană-El. Soare; Istoria-Octav Mărculescu, Florentina Banu; Geografia-Șt. Chesim; Filosofia-Isidor Cremer; Matematica-Emanoil Gaiu, Gh. Popa; Fizica-Chimie-C. Dima (suplinitor), Științe naturale-Eugen Simiuc, Desen-Anton Lazăr; Muzica-prof. Mihai Andronachi, Ed. Fizică-Platon Aparaschivei; Lucru Manual-Pavel Garincioiu (dos. 3/1945, f. 23).

⁸⁴⁰Procesul elevilor s-a desfășurat la Suceava în 1948 și a fost judecat de Tribunalul Militar Iași. Au fost condamnați 20 de elevi cu pedepse între 3-7 ani. Dintre ei amintim, *Laptes Mihai* – 6 ani, *Dănilă Constantin* (6 ani, decedat la Aiud), *Sumănaru Dumitru* (5 ani, decedat la Târgu Ocna), *Botez Octavian* (5 ani), *Dumitru Ion* (5 ani). Pedepsa cea mai mare a primit-o elevul *Iulian Constantin* – 7 ani. A fost rearestat în anul 1958 și condamnat la 25 ani de închisoare de Tribunalul Militar București pentru “*uneltire contra ordinii sociale*” (Domnul Constantin Iulian s-a născut în 1929 la Vaslui și este absolvent al Facultății de Hidrotehnică, din cadrul Institutului de Construcții București, dr. inginer cu lucrări premiate de Academia Română în domeniul amenajărilor hidrotehnice din România. Dânsul ne-a furnizat informații prețioase despre rezistența anticomunistă de la L.M.K., căruia îi mulțumim și pe această cale (n.n)).

De menționat că un alt grup de 26 de elevi din Vaslui au fost arestați în 1949. De asemenea, 40 de intelectuali din Vaslui au fost condamnați politic printre care amintim *pe Rășcanu Ion*, general, fost ministru de război, primar al Vasluiului și al Capitalei, mort la Sighet, profesorul *Capră Constantin*, preotul *Mitoiu Dumitru*, dr. *Aurel Iliescu* etc. Printre luptătorii în rezistența națională, nedescoperiți de securitate (7 la număr) era și elevul *Potoceanu Dumitru*, profesor de prestigiu al Liceului M. Kogălniceanu.

La cererea sovieticilor se fac investigații despre românii din nordul Bucovinei și Basarabia refugiați în Vaslui (în întreaga țară era aceeași situație). În unele licee, au învățat copiii din teritoriile amintite și redăm documente care reflectă interesul sovietic în acest sens:

Domnule Director,

„În conformitate cu instrucțiunile serviciului M.O.N.T. nr. 53. 625/1945, vă rugăm să întocmiți și să înaintați imediat, prin curier special, pe direcții de învățământ și direcția personalului din Minister, tablourile menționate mai jos, cu specificările arătate, cuprinzând nominal personalul didactic, administrativ și de serviciu de la școala ce o conduceți, aflat în funcție la 25 februarie 1945:

Tabelul A: persoanele de la Est de Nistru, care au venit în țară din U.R.S.S., după 22 iunie 1941, sub orice formă.

Tabelul B: persoanele originare din Basarabia și Bucovina de Nord, care s-au găsit pe acele teritorii între 28 iunie 1940–22 iunie 1941, venite în țară după această dată.

Tabelul C: persoanele care nu sunt originare din Basarabia și Bucovina de Nord, dar care s-au găsit pe acele teritorii.

Tabelul D: persoanele de sex feminin, care s-au aflat în Basarabia și Bucovina de Nord între 28 iunie 1940–22 iunie 1941, după care au trecut în țară, căsătorindu-se cu cetățeni români”⁸⁴¹.

Autoritățile erau preocupate de atitudinea politică și starea materială a cadrelor didactice din școli. Pe lângă alte forme de atragere la noile structuri politice, cartelarea alimentelor și a îmbrăcăminte reprezenta un mijloc de subordonare a lor.

Este de remarcat, pe de altă parte, adaptarea rapidă a cadrelor didactice la noile realități. Astfel, la *Adunarea Învățătorimii Vasluiene* din 26 noiembrie 1946 ținută în amfiteatrul Liceului de băieți se arăta de subinspectorul cultural al Plasei Negrești că învățătorii trebuie să fie purtătorii „scânteii democratice”, să educe poporul în „spiritul democrației”, să fie îndrumători politici. Un alt reprezentant al noilor structuri, înfățișa pe învățător ca un adevărat „apostol, ca un ales al lui Dumnezeu”, în timp ce învățătorul Gh. Vierescu „face apel” la colegi să se alăture spiritului „vremii” pentru nevoia imperioasă de orientare sănătoasă a poporului ca în maxim 5 ani să nu mai existe sat de analfabeți și fără Cămin Cultural⁸⁴².

Cu ocazia împlinirii unui an de la instalarea guvernului dr. Petru Groza în Vaslui era organizat un Te Deum în Catedrala orașului “Sf. Ioan” la ora 10, iar la orele 11 în adunarea din piața palatului administrativ luau cuvântul reprezentanții partidelor democratice. Manifestările se încheiau cu un festival artistic la orele 16,30 la Teatrul Județean⁸⁴³.

Modul preferențial de distribuire a alimentelor, de cartelare a lor, de multe ori pe criterii politice, a stârnit proteste din partea locuitorilor. Astfel, într-o sesizare către Prefectura Vaslui, se arăta: „Noi, Constantin Căpitanu, învățător la Școala primară Tanacu-Vaslui, actualmente, inspector școlar și membru P.N.Ț. din localitate, fiind

⁸⁴¹*Ibidem*.

⁸⁴²*Ibidem*, f. 284.

⁸⁴³*Ibidem*, dos. 9/1946, f.34.

informat că din cele trei vagoane de zahăr care s-au adus pentru nevoile populației județului Vaslui, s-au repartizat celor din oraș câte 750 grame, iar sătenilor câte 100 grame, indiferent de clasă. Binevoii a lua notă că protestez contra acestei repartiții antidemocratice, rugându-vă a ne comunica și nouă criteriile după care ați procedat”⁸⁴⁴.

După 23 august 1944, Inspectoratul Școlar Iași cerea unităților școlare din subordine să înlăture propaganda antisovietică și mijloacele didactice care aminteau de regimul antonescian. „Potrivit ordinului nr. 159.864 al M.E.N. și în urma informațiilor primite că în unele școli se găsesc tablouri cu scene de război de pe frontul de EST– s-a propus ca aceste tablouri să fie distruse.” Sărbătorirea zilelor legate de procesul de comunizare era o altă metodă de îndoctrinare, prin care “un profesor va vorbi elevilor despre importanța zilei de 6 Martie” – în școlile secundare și primare – la un an de la instaurarea guvernului Petru Groza, care fusese impus prin forță, șantaj și intimidare. Directorul și profesorii de istorie aveau o sarcină grea, aceea de a exagera, a minți și îndoctrina pe elevi cu noile precepte ale regimului comunist, fiind obligați să răspundă noilor “indicații” ale M.E.N prin care se cerea ca pe “21 Decembrie” să se aniverseze ziua de naștere a *Generalisimului Stalin*. Cu acest prilej un profesor va vorbi elevilor întruniți despre genialul conducător. În școli, aniversarea se va face în cadrul „ședințelor educative pe grupe de clase sau pe clase”⁸⁴⁵. Încă din anul 1945, s-a trecut în urma unor ordine ale Ministerului – la înlăturarea din școală “a manualelor și autorilor care au fost excluși de Comisia de revizie”. S-a revenit apoi cu noi precizări:

1. Se scot din biblioteci și sunt interzise toate cărțile, care prin conținutul lor sunt potrivnice spiritului vremii și obligațiunilor luate prin Convenția de Armistițiu, fie că sunt trecute în cele trei liste publicate până acum, reproduse în ziare și de revista Ministerului (“*Noua școală românească*”).

2. Sunt interzise ca lectură și studiu nu numai cărțile care intră în categoria de mai sus, „*pentru conținutul lor*”, ci și operele autorilor, care pentru activitatea lor publicistică, socială și politică, prezintă informații despre criminalii de război sau despre dezastrul țării.

3. În ce privește manualele școlare, rămân până la finele acestui an, cele care au fost recomandate de la început, desigur, cu revizuirile făcute de comisia de control și cu obligația ca fiecare manual să fie *epurat prin ștergerea cu tuș a textului și pasagiilor care contravin spiritului timpului și Convenției de Armistițiu*⁸⁴⁶.

În martie 1946 se reamintea obligația profesorilor și a bibliotecarului școlii “de a scoate împreună cu elevii, prin control, toate filele din manualele didactice puse în vânzare care prin conținutul lor sunt potrivnice spiritului vremii” și folosite fără a fi suferit această lucrare⁸⁴⁷. În toamna anului 1946, diriginții din liceu se obligau, să ducă la îndeplinire dispozițiile drastice în acest sens.

Potrivit ordinelor nr. 314.608 și 318.705 din 1946 ale Ministerului Educației Naționale și conform cererii Comisiunii Aliate de Control, vă facem cunoscut

⁸⁴⁴*Ibidem*, f.6.

⁸⁴⁵*Ibidem*, f.19.

⁸⁴⁶*Ibidem*

⁸⁴⁷*Ibidem*, f. 33.

următoarele: „În prima săptămână de la deschiderea cursurilor, se vor *aduna de la elevi toate manualele de limba română, istorie și geografie vechi*; se vor inventaria aceste cărți și apoi *se vor arde*. Se va întocmi un proces-verbal, arătându-se câți elevi au predat cărțile și câți nu le-au predat. Se va întocmi pentru această problemă un raport care se va înainta direct Ministerului referindu-se la ordinele de mai sus”⁸⁴⁸.

Sunt probleme complexe ale întregului învățământ românesc, inclusiv cel vasluian, iar menționarea lor ne ajută să cunoaștem mai bine situația prin care unii profesori au încercat și într-o anumită măsură au reușit, atunci și în anii următori, să tempereze excesul de zel al unor factori politici și să acorde întreaga atenție calității procesului didactic.

Printr-o decizie a Ministerului Educației Naționale, de la sfârșitul lunii mai 1947, se aducea la cunoștința inspectoratelor și liceelor introducerea manualelor unice, nu întâmplător la anumite discipline. La articolul 3 se prevedea: „Se alcătuiesc manuale unice la următoarele obiecte și clase:

- *Istoria*, clasele I-VIII;
- *Geografia* la clasele a III-a și a VIII-a;
- *Dreptul* la toate clasele la care se predă în liceul teoretic;
- *Economia politică*, la toate școlile unde se predă”⁸⁴⁹

În anii 1945-1948, când a început procesul de comunizare a țării și în județele Vaslui, Huși și Tutova s-a dezvoltat o semnificativă mișcare legionară, de rezistență națională, anticomunistă la anumite cadre didactice din unele școli. În încercarea unei rezistențe naționale s-au înregimentat, alături de elevi și unele cadre didactice care nu împărtășeau ideile comuniste venite de la Răsărit.

Între cei care erau urmăriți de Securitate a fost și învățătorul Ștefan Stamat, născut la Bogdănești, în 1914, raionul Bârlad, regiunea Iași. A activat în mișcarea legionară în perioada 1937-1941 și a fost șef de cuib la Bogdănești. Din dosarul de urmărire reiese că a participat la o nuntă legionară în satul Căpușneni și a organizat un plugușor legionar al cuibului „Avântul”⁸⁵⁰. După 1944 n-a mai desfășurat activitate politică, dar a avut strânse legături cu Sârbu Ștefan, Bădărău Vasile, Popa Gheorghe, Boț Iordache, Cataramă Vasile ș.a., împreună servind câte un „pahar de vin și jucau table”⁸⁵¹. Securitatea după 1948 îl urmărea și într-o discuție cu prietenii afirma că „insurecția din Ungaria reușea dacă Apusul le-ar fi dat ungurilor ajutor la timp, înțelegând că reușita contrarevoluției însemna întoarcerea la vechiul regim burghezo-moșieresc”. În alte împrejurări, numitul Ignat G. Ioan a declarat că „URSS n-ar fi câștigat niciodată războiul dacă n-ar fi primit ajutor de la anglo-americieni, iar în prezent se pregătește reunificarea Germaniei și atunci se va porni război împotriva U.R.S.S, ajutați de americani. Cu această ocazie vom scăpa și noi de comuniști”⁸⁵².

Există în dosarele de la C.N.S.A.S declarațiile profesorului Gheorghe Popa de la Liceul „Mihail Kogălniceanu” Vaslui din timpul anchetei în care se arăta legăturile

⁸⁴⁸ *Ibidem*, f. 48.

⁸⁴⁹ *Ibidem*, f. 49.

⁸⁵⁰ C.N.S.A.S. P.18, dos. inv. Stamat Ștefan, f. 13.

⁸⁵¹ *Ibidem*, f. 15.

⁸⁵² *Ibidem*, f.16.

pe care le-a avut cu profesorii Iordache Boț, Cataramă Vasile, Sârbu Ștefan, Stamatini Ștefan etc. Discuțiile cu ei erau împotriva regimului comunist, a reformei învățământului, a cotelor obligatorii. Convorbirile lui Ștefan Stamatini cu ceilalți colegi erau dușmănoase la adresa regimului, „*contra ordinii sociale existente*”⁸⁵³.

În anul 1948 Consiliul interșcolar al orașului Vaslui a adoptat hotărârile „în legătură cu educația elevilor la care trebuie să se angajeze toți profesorii și elevii”. Se prevedea, printre altele: „La școli, trebuie să fie afișate lozinci, maxime, ziare de perete, portrete; să se arate și prin aceasta că este vorba de „*un nou spirit*”. Să se înființeze biblioteci pedagogice și documentare. Directorii sunt responsabili de abaterea e la linia democratică și sunt obligați să participe la orele cu materii după *manualele unice*.

Bibliotecile să fie completate cu cărți aparținând editurilor democratice. Să se comunice în ce situație sunt laboratoarele și muzeele școlare, dacă au primit cărți de la Minister.

Directorii să cerceteze dacă elevii folosesc cărți vechi care trebuie înlăturate și dacă s-au epurat manualele didactice. Să se facă propagandă pentru manualele unice. Ele trebuie citite și de ceilalți profesori. Directorii să nu tolereze manifestații ostile regimului în școală. Să se ia în discuție reforma programei analitice. Să se cumpere manualele unice pentru profesori și bibliotecile claselor”⁸⁵⁴. Erau reafirmate, astfel, indicațiile venite permanent de la Ministerul Educației Naționale.

De asemenea, se transmitea telegrama sosită la Inspectorat prin care se dispunea „îndepărtarea tuturor portretelor fostei familii regale și [...] prelucrarea proclamației guvernului și a textului legii de proclamare a R.P.R.”⁸⁵⁵.

Procesul de îndoctrinare a copiilor progresa mai lent decât prognoza liderii țării. Prefectul județului Fălciu, raporta că elevii din comuna Bogdănești când li s-au prezentat tablourile cu Gheorghe Gheorghiu-Dej și Ana Pauker au spus că le reprezintă pe rege și regină⁸⁵⁶.

În anii 1949-1950 era o grupare subversivă anticomunistă și la Liceul Teoretic Mixt din Huși în frunte cu Neșțian Valeriu - elev în clasa a X-a. Potrivit Direcțiunii Generale a Securității Poporului, gruparea avea drept scop „acțiuni de spionaj, sabotaj și rezistență, îndreptate împotriva regimului de democrație populară”. Gruparea clandestină era formată din elevi în frunte cu Neșțian Valeriu, de origine „social mic-burgheză”, născut în 1932, în orașul Huși, membru U.T.M., cu domiciliul în orașul Huși⁸⁵⁷.

⁸⁵³Melania Ionescu, Nicolae Ionescu, *Aspecte ale rezistenței anticomuniste în județele Tutova și Vaslui în anii postbelici, Cercetări istorice*, Anul V, nr. 4 (10), august 2011, p. 51.

⁸⁵⁴*Ibidem* dos 3/1945, f.15. Ceea ce a mai rămas nedistrus de război, a fost distrus prin aplicarea Ordinului M.E.N nr. 4640/1946, semnat de ministrul secretar de stat, Gheorghe Vasilichi, prin care se scoteau din școli toate cărțile care făceau referiri la Basarabia sau la mișcarea legionară. De frica celor de la Securitate, s-au ars în curțile școlilor enciclopedii, ziare, reviste, operele unor scriitori și istorici marginalizați în acel timp (M. Ciobanu, *op.cit.*, 25).

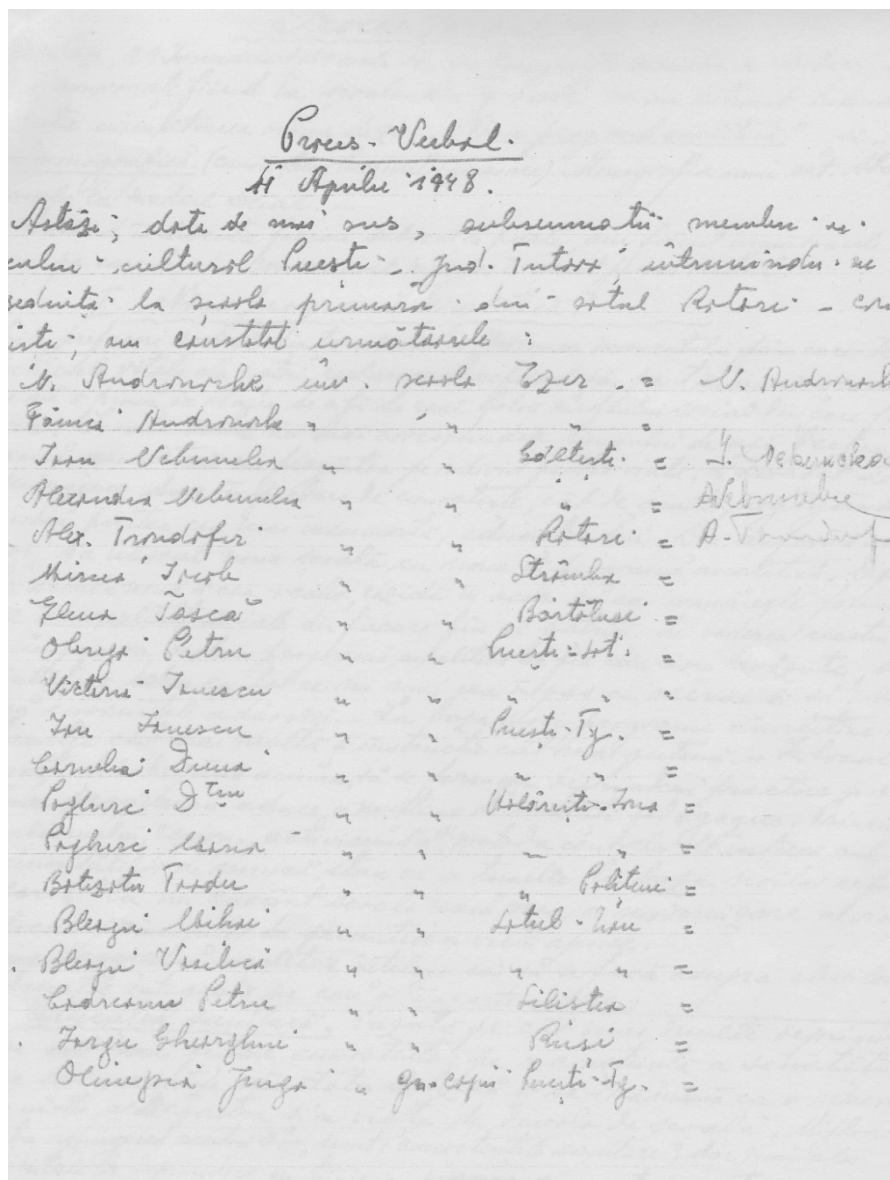
⁸⁵⁵*Apud* I. Agrigoroaiei, Gh. Iacob (coordonator). *Istoria Liceului Internat Costache Negruzzi, Iași (1885-1995)*. Editura Polirom, Iași, 2005, p. 137.

⁸⁵⁶N. Ionescu, *Acțiuni anticomuniste în liceele din Vaslui și Huși în primii ani postbelici*, „Prutul”, Serie nouă, anul I, nr. 2, 2011, p.135.

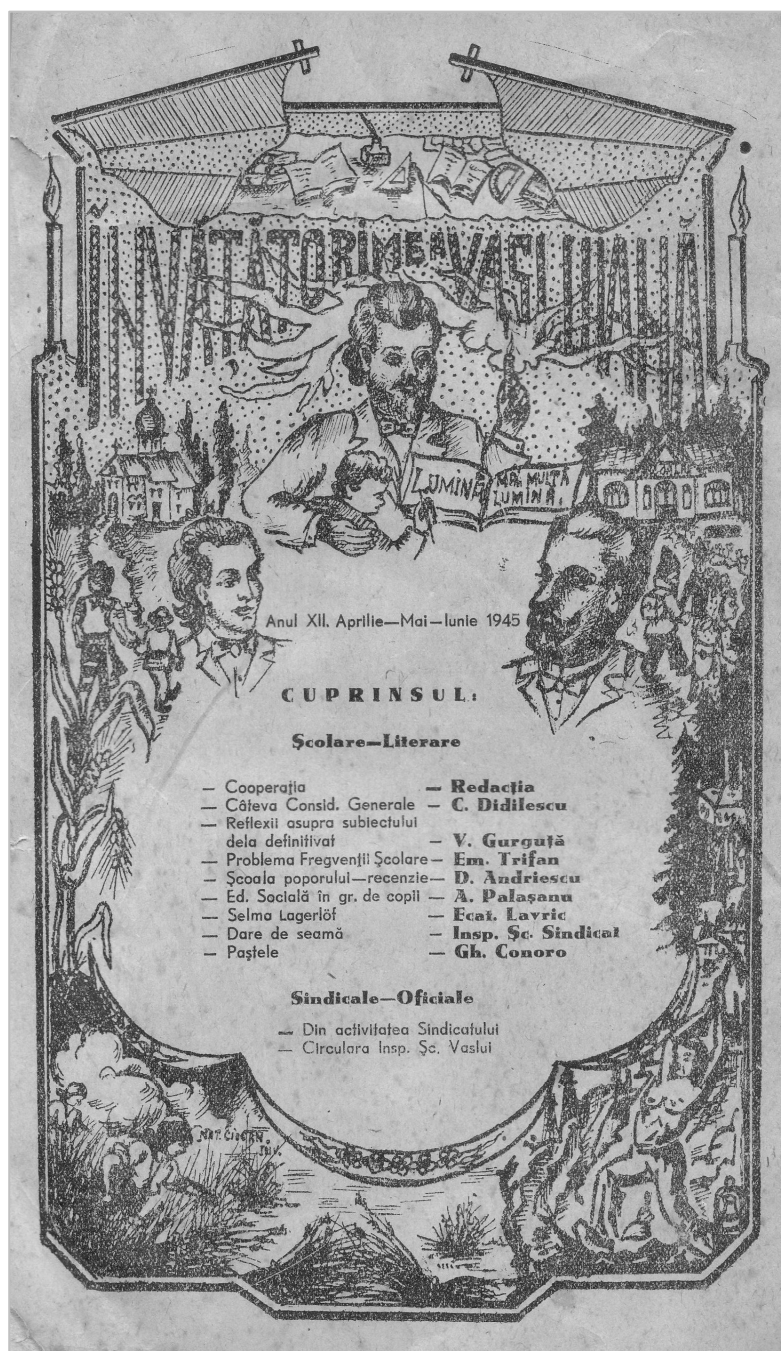
⁸⁵⁷*Ibidem*, p.136.

Așadar, ocupația sovietică prin instaurarea regimului comunist și starea de incertitudine din școlile vasluiene au schimbat fundamental sistemul de învățământ românesc, trecându-se treptat de la un sistem liberal, de inspirație franceză, la un sistem educațional comunist, de tip staliniste

Anexe:

Proces-verbal privind constituirea cercului cultural în 1948 din Puiești, județul Tutova

Coperta revistei „Învățătorimea vasluiană”, 1945

BIBLIOGRAFIE

Arhive

-*Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Vaslui*

- Fondul Inspectoratul Școlar Județean Fălciu (1904-1953)
- Fondul Inspectoratului Școlar Județean Tutova (1899-1950)
- Fondul Inspectoratului Școlar Județean Vaslui (1915-1979)
- Fondul Liceului Mihail Kogălniceanu Vaslui (1890-1971)

-*Consiliul Național de Studiere a Arhivelor Securității*

- Fondul Eleve de la Liceul Teoretic de Fete, Vaslui, 1948.
- Fondul Elevi de la Liceul Teoretic Mixt Huși, 1950

Presa

- „Învățătorimea vasluiană”, 1945-1946
- ”Părerii Tutovene”
- „Vreme nouă”, Vaslui, 1945-1946

Lucrări speciale

- Agrigoroaiei, Ion, Iacob, Gh., *Istoria Liceului Internat, C. Negruzzi, Iași (1895-1995)*, Editura Polirom, 2005.
- Ciobanu, Mihai-Păgini *de istorie a Inspectoratului Școlar Județean Vaslui*, Editura Thalia, Vaslui, 2003.
- Clit, Costin, *Liceul Teoretic „Cuza Vodă” din Huși, studiu monografic*, Editura Thalia, Vaslui, 2003.
- Ionescu, Nicolae, *Acțiuni anticomuniste în liceele din Vaslui și Huși în primii ani postbelici*, în *Prutul*, revistă de cultură, serie nouă, Anul I, nr.2/ 2011.
- Ionescu N., Moronescu, Marin, *Liceul Teoretic “Mihail Kogălniceanu” Vaslui (1890-2010)*, Editura PIM, Iași, 2011.
- Nicola, Traian, *Colegiul Național, Gh. Roșca Codreanu*”, ediția a-II-a, Editura Sfera, Bârlad, 1996.